

FÄSTAMPEN (Skogshult)

Torp under Fröllinge gård, Getinge socken.

Nedtecknat av Eric Mossberger

1953 lämnade den siste torparen Fästampen. Åkrarna och en del av trädgårdstappan har planterats med granskog och byggnaderna rivits. En del av rivningsvirket ingår nu i en sommarstuga i Ugglarp . Genom Hembygdsföreningens försorg började man hösten 1974 våren 1975 röja på tomten för att så gott det går återställa den i sitt ursprungliga skick. Kartor och beskrivningar skall upprättas över byggnaderna för att jämte uppröjningen erinra sentida släkten om den odlargärning gångna generationer utfört på Fästampen. Eftersom husförhörslängder för Getinge socken inte finns bevarade längre i socknen än tillbaka i tiden till år 1896 och födelseböckerna börjar inte förrän 1820 är det svårt att med tillgång endast till lokala källor få fram uppgifter och data från äldre tider. Getinge Prästgård brann ned 1868 och alla handlingar som fanns där förstördes. De handlingar som finns i Prästgården nu är från 1896 och till dags dato. Men genom ett mödosamt forskningsarbete och med hjälp av Landsarkvariet i Lund, som har husförhørs- och födelseböcker i behåll, har det gått att få fram uppgifter till denna relativt enkla historik.

Fästampen eller Fästamperne existerade troligen inte som torp under Fröllinge gård före 1821. Med det är möjligt att platsen varit bebodd och delvis odlad tidigare. Namnet Fästampen tros ha uppkommit av att torparna i bygden samlade sina kor på denna plats när de skulle märkas för att man skulle kunna skilja dem åt, vid deras gemensamma betesgång i skogarna.

År 1821 ägdes Fröllinge gård av Majoren Per Wollmer Brummer.

Johannes Pålsson 1821 - 1858

Så långt jag har kunnat finna, så var den förste torparen på Fästampen var en man som hette Johannes Pålsson. Han var född i Abilds församling, Hallands län den 11/9 1798. Hans hustru hette Pernilla Pålsdotter och var född i Rävinge församling den 20/5 1790.

Johannes Pålsson var son till kronbåtsman Paul Andreas Apel och hans hustru Ingjer Steffensdotter.

Johannes dog i Getinge den 2/5 1873 och hans hustru Pernilla den 25/11 1874.

Makarna Johannes och Pernilla hade fyra barn, nämligen

Greta född den 5/4 1822

Johanna född den 23/5 1824

Christian född den 4/12 1826

Peter född den 31/10 1829

Barnen Greta, Johanna och Christian står inte antecknade i den första husförhörslängden 1866- 1872, som bosatta på Fästampen och flyttningslängderna börjar först 1868, så det är lite svårt att få exakt uppgift, men utan tvivel är alla barnen födda på Fästampen.

Johannes var endast 23 år gammal när han tillsammans med sin nio år äldre maka tillträdde Fästampen, de brukade torpet i 37 år eller till 1858 då de överlämnade detsamma till yngsta barnet, sonen Peter. (se nedan). För att få närmare uppgift om vad Johannes Pålssons övriga tre barn tagit vägen, har vigselboken för Getinge genomgått åren 1842-63. Enligt denna vigdes torparen Bengt Eliasson på ett torp under Vallanäs och pigan Greta Johansdotter den 30/12 1848 i Getinge. De återfinns antecknade på detta torp ännu 1896, tillsammans med ende sonen Johan Elof, född den 26/4 1851 i Getinge.

Någon vigselnotis för Johanna Johansdotter finns ej i Getinge dessa år. Men bland Johan Elofs faddrar återfinns emellertid en hustru Johanna Johansdotter i Halmstad. Det torde vara samma Johanna, dotter till Johannes och Pernilla Pålsson.

Enligt Halmstads vigselbok, vigdes vävargesällen HansChr. Hansson, den 29/10 1850 med pigan Johanna Johansdotter, född den 23/5 1824. Då ingen hänvisning till sidan i husförhörslängden finns i vigselboken för Halmstad, har ej familjen följts vidare, då detta skulle innebära ett relativt omfattande arbete.

Christian, som var född den 4/12 1826 står skriven på Fästampen i 1829-års mantalslängd. Men sedan saknas mantalslängderna t o m 1839. I 1840-års mantalslängd finns han ej antecknad på detta torp. Det kan betyda att han och kanske hans två äldre syskon har efter branden fått flytta från Fästampen någon gång mellan 1829 -1839, för det står antecknat i 1828-års mantalslängd för Getinge, att torpet Fästampen har bränt, och familjen Pålsson äro utfattiga. Man kan här dra den slutsatsen att allt blev förstört vid branden och troligen inga försäkringar fanns. Det kan också tänkas att barnen efter branden blev skingrade och att Johannes och hans maka Pernilla fortsatte och byggde nya hus. Det är svårt att bringa riktig klarhet utan närmare forskning i landsarkivet. Klart är emellertid att Johannes överlämnade torpet år 1858 till sonen Peter. Johannes var då i 60-års åldern.

I husförhörslängden för Getinge 1872-1877 har namnet på torpet ändrats, så att det kallas Skoghult istället för Fästampen. Detta skedde när Anders Petter Johansson tillträdde torpet.

Peter Johansson 1858 - 1872

Den nye torparen ingick äktenskap med Bengta Andersdotter född i Torup den 13 september 1828.

Äktenskapet välsignades med sju barn nämligen:

Anna Beata	född den 30 april	1855
Johan Peter	född den 22 december	1856
Johan Ludvig	född den 30 mars	1859
Carl Alfred	född den 15 augusti	1861
Bengt Aron	född den 17 mars	1863
Nils August	född den 17 september	1865
Gustav Henning	född den 8 augusti	1870

Inget av barnen kom att fortsätta som torpare på Fästampen. Äldsta dottern Anna Beata gifte sig den 11 november 1881 med Salomon Pettersson, född den 9 maj 1847. Han hade anställning på Dals Säteri, vilket tillhörde Fröllinge. Salomon avled den 23 mars 1899 endast 52 år gammal. Anna Beata blev alltså änka med fyra små barn i åldern 10 till tre år. Dessa var:

Gustav Vilhelm	född den 14 mars	1889
Karl Petentiren	född den 5 september	1891
Nelly Bernhardina	född den 27 januari	1894
Signe Teresia	född den 27 augusti	1896

Anna Beata flyttade med sina små barn till Fröllinge, där hon mot fri bostad och vedbrand samt en liten lön fick gårdens fjäderfä och grisar att sköta. Genom att dryga sin lilla lön med tillfällighetsarbeten kunde hon klara sig och barnen.

Av Peters och Bengtas sju barn reste en del till Amerika.

Johan Peter flyttade till Kvibille 1872 och kanhända sedan till Amerika. Nils August flyttade till Uppnora 1881, flyttade därifrån 1882 och reste till Amerika 1886.

Carl Alfred reste till Amerika 1884. Bengt Aron reste 1883 och kom tillbaka 1887. Johan Ludwig reste till Amerika 1893 och kom igen 1895. Han bosatte sig sedan i Asige och där lever två söner till honom kvar. I husförhörslängden för Getinge 1877 – 1895 står antecknat att familjen Peter Johansson från Fästampen flyttade till Risarp Getinge församling till stuga där 1879.

Familjen bestod då av barnen Bengt Aron, Nils August, Gustav Henning, Carl Alfred och Johan Ludvig jämte föräldrarna.

Sedan Bengt Aron återvänt från Amerika blev han bosatt i Uppnora. Han hade flera barn. En son f. sågmästaren Emil T Bengtsson, Uppnora gift med Julia, född Svensson. Emil och Julia har och i Getinge bor sönerna elektriker Rune och hans broder John Bengtsson. Av Bengt Arons övriga barn bor en dotter, som heter Hulda i Falkenberg. Hon var gift med redaktören Ernst Danberg. Var övriga barn bor har jag inte närmare forskat i.

Den yngste av Peters och Bengtas barnaskara, Gustav Henning, som bland annat var bosatt i Abild, hade flera barn. De som av mig är kända är sonen Gunnar Pettersson, bosatt i Bäckagård Vessigebro och hans syster Ida som bor i Blixtorp Årstad. Ida och hennes avlidne make har en son som bor i Getinge, han heter Boris Pettersson och arbetar som bilmekaniker. Anna Beatas äldste son Gustav Vilhelm har varit handlande i Asige och bor nu i Getinge. Hans hustru är död. I Getinge bor också en dotter till dem, gift med förre kamreren Erik Andersson. Om Anna Beatas döttrar vet man att Nelly utbildade sig till sjuksköterska och Karl Petentiren reste till Australien. Gustav Vilhelm och Erik Andersson är döda, likaså Gunnar Pettersson och Emil T Bengtsson. Ernst Danberg och hans fru Hulda är också borta.

Anders Petter Johansson 1872-1924.

År 1872 tillträdde torpet Fästampen av Anders Petter Johansson, född i Asige församling den 5 mars 1847. Han kallades allmänt Libäcken och kom från ett båtmannatorp i Helseböke i Asige. När han övertog Fästampen var han 25 år gammal och ogift, men året efter han hade tillträtt torpet alltså 1873, gifte han sig med den då 19-åriga Johanna Beata från Bårarp, Slättåkra. Hon var född den 18 juni 1854. Med henne fick Andres Petter sju barn, lika många som sin företrädare på Fästampen. Dessa var:

Oskar Albin	född den 8 januari	1878,
Vilhelmina Josefina	född den 6 april	1881
Ernst Julius	född den 15 september	1884
Emma Potentia	född den 21 maj	1888
Johan Teodor	född den 31 maj	1892
Gerda Paulina	född den 10 september	1895
Ester Helfrida	född den 9 februari	1898.

Anders Petter Johansson stannade som torpare på Fästampen i icke mindre än 52 år. Han lämnade det 1924 vid 77 års ålder och flyttade då till sonen Johan Teodor, som var torpare på Märkesdal. Där avled Anders Petter Johansson 1926, medan hans hustru Johanna Beata levde till 1940 då hon dog. Maken var 79 och maken 86 vid sitt frånfälle.

Torparen på Fästampen med dess cirka 5 tunnland jord hade att fullgöra under flesta åren han innehade torpet, dagsverken i Fröllinge trädgård eller i skogen med två dagar i veckan.

För Anders Petters del kom han att mestadels arbeta som dagsverkare i trädgården på Fröllinge under sommarmånaderna. Under senare tiden av hans torpartid betalade han sitt arrende omvandlat i pengar.

Under Anders Petters torpartid på Fästampen byggdes ett nytt bostadshus.

Det var det andra, kanske det tredje bostadshuset på Fästampen. Det första hade troligen byggts under Johannes Pålssons tid. Enlig uppgift från Teodor Andersson, fanns även en liten stuga i norra hörnet av tomten, som kallades för "Gubbens stuga". Där bodde Johannes Pålsson på gamla dar. Det kan också att det var den första bostaden som Johannes Pålsson använde under tiden han odlade upp marken på Fästampen. Hur stort det bostadshus var som uppfördes under Johannes Pålssons tid (efter branden) vet man inte riktigt säkert, men med all säkerhet var det ett litet hus, med ett rum och s.k. kök. Några bekvämligheter såsom vatten och avlopp fanns inte och kanhända inte heller någon vedspis i köket.

Enligt mantalslängden från 1828 står det ju antecknat att Fästampen hade bränt ned och familjen blivit utblottad. Klart är emellertid att det fanns ett bostadshus när Anders Petter Johansson kom till Fästampen 1872, men det har nog varit utav dålig beskaffenhet för som redan nämnts uppförde Anders Petter ett nytt boningshus några år efter han hade tillträtt på torpet.

Torparbarnen hade lång och usel skolväg att vandra i ur och skur. Några färdmedel stod inte till buds. Småskola fanns vid Fröllinge, där ägaren kammarherre Johan Magnus Brummer upplåtit lokal för ändamålet i det s.k. skoltorpet. En småskolelärarinna anställdes 1879 för skolrotarna i Fröllinge och skogsbygden. Allmän skolplikt infördes som bekant i riket 1842 med sex års respit för kommunerna. Getinge kommun synes ha utnyttjat hela respittiden. En folkskola inrättades i Getinge kyrkby 1848.

Tidigare hade barn som önskat lära sig läsa och räkna fått gå i s.k. vandringskolor, en ambulering undervisning i socknarna som inhystes i uthus eller andra lokaler eller hos någon familj som kunde bereda utrymme en tid i sin bostad.

Torparfamiljen på Fästampen var glad och gästvänlig. Ingen behövde gå törstig eller hungrig från Fästampen, där den musikkunnige sonen Teodor ofta lockade till dans med sitt dragspel.

Mor Johanna var läkekunnig. Många kom till henne för att få bot med olika krämpor, såsom tandverk, öronsprång, högt blodtryck, kolik m.m. Hon satte iglar att suga ut det onda blodet hos dem.

Det var slit och släp inte bara för torparen utan även för hans hustru och barn, särskilt när far i huset far borta på dagsverken. Då hade de hemmavarande många sysslor att sköta. Det var inte bara hushållet. Även djuren skulle ses till. På våren var det sådden och hösten skörden att tänka på.

Anders Petter använde korna som dragare i jordbruket och när han körde till Mostorps kvarn med säd eller till stationssamhället i Getinge för att leverera smör eller andra produkter till handlarna och ta hushållsförnödenheter, fodermedel eller annat med sig hem.

Enligt folktraditionen ägde en gång för hundra eller kanske flera hundra år sedan ett dråp rum i skogen mellan Fästampen och Märkesdal. Anders Petter planterade en ek på den angivna platsen och slog ner en ekpåle på vilket ett kors var inristat. Pålen finns fortfarande kvar och skall enligt folketro hindra den döde från att gå igen.

Anders Petters och Johanna Beatas son Johan Teodor Andersson, hos vilken de tillbringade sina sista levnadsår, bor nu med sin hustru Gerda på Almgården i Getinge. Teodors äldre bröder Oskar Albin och Ernst Julius for för många år sedan till Amerika, där de är avlidna. Systrarna Vilhelmina Josefina, Emma Potentia och Ester Helfrida är också döda. När detta skrivits lever Gerda Paulina och är bosatt i Torup, men de senaste åren har hon bott på Drängsereds ålderdomshem. Hon är änka efter den kände bygdespelemannen Karl (Kalle) Johansson i Bosgård. Ingen av barnen till Anders Petter och Johanna Beata blev torpare på Fästampen. Vilhelmina Josefina blev under sin levnadstid bosatt i Rolfstorp, Emma blev bosatt i Falkenberg och Ester på Yaberg i Eftra samt Teodor som övertog torpet Märkesdal. Vilhelmina Josefina har en dotter som heter Greta, född 1911 i Getinge och är bosatt i Rolfstorp där hon är gift med en lantbrukare. Greta är det sista barnet som är fött på Fästampen.

John Andersson 1924-1937.

Lantarbetaren John Andersson född den 31/10 1892 och hans hustru Hanna Paulina född den 19/5 1893, flyttade till Fästampen den 18 april 1924 och övertog torpet. Den nye torparen var son till torparen Elof Andersson på Hålorna. Detta torp tillhörde Mostorps Gård, där Johan sedan han vuxit upp och haft arbete på andra håll, hade anställning som lantarbetare innan han blev torpare på Fästampen.

Torpet Fästampen låg från Fröllinge räknat, ca 4 km uppe i skogen i km innan Märkesdal. Vägen till Fästampen (Björkås) var vid den tiden 1924 i så dåligt skick att två par hästar måste användas, som dragare för att komma upp till Fästampen med flyttlassen. Två lantarbetare från Fröllinge Ernst Andersson och Eric Mossberger hjälpte till med flyttningen.

Liksom sina företrädare på Fästampen använde John, de första åren på torpet, kor som dragare, men köpte 1930 en häst. Dagsverksskyldigheten hade omräknats i kontanter så att arrendet för Fästampen uppgick till 125 kr om året. Torparen var dock skyldig att mot ersättning utföra skogsarbete, vanligen huggning av timmer samt även massa- och meterved och propps när det förekom. Dagsverkesförtjänsten var inte stor, den kunde i bästa fall uppgå till ca 3 kronor per dag. För t.ex. en bit massaved 4 meter lång och helskalad betalades 6 öre och dessutom skulle den vara upplagd i klipp. En stark och van skogshuggare kunde komma upp till en produktion av 50 sådana bitar om dagen. En massavedsbit kunde få vara upp till 5 tum grov i lilländan.

Genom röjning och någon nyodling utökades torpets areal. På Johns tid utfördes också viss tillbyggnad av ekonomihuset. Därigenom fick han utrymme för en vagnsport och för redskap i södra delen, medan ladugården förstörades åt norr.. en mindre byggnad åt väster gav plats för vedbod och förvaring av ströhalv. Öster om vägen till Vallsjön byggde John en källare, för vilken han av ägaren till Fröllinge, Baron Rickard Hermelin, fick ersättning med 50 kr. Utmed vägen till Tretteåsen (namn på ett skogskifte) finnes kvar en äldre källare av sten, byggd långt före sekelskiftet. Troligen är det källaren från den första bebyggelsen på Fästampen.

Boningshuset på Fästampen torde inte ha undergått några större förändringar, om man bortser från mindre tillbyggnad av köket och en veranda, som skedde under John Anderssons torpartid.

Det innehöll ett rum och kök, samt en kammare eller som det också kallades (häbbare) utan eldstad. Intill köket fanns ett utrymme för ved och trappa upp till husets vindsutrymme. Sådana nutida bekvämligheter, som vatten och avlopp fanns inte, ej heller diskbänk eller vask, troligen ej heller någon garderob.

I trakterna kring Fästampen finnes talrika spår av odlingsarbete i form av s.k. hackarerör eller odlingsrös. Ett gammalt folkligt talesätt säger att "har en flicka hacka eller ko så nog blir hon gift". Men det var säkert inte lätt för en fattig flicka från torp eller backstuga att ens skaffa hacka och ännu mindre en ko.

John och hans fru Hanna, hon var från Hagastugan i Slättåkra församling, lämnade Fästampen den 18/4 1937 och flyttade då till en arrendegård i Stämmilt i Slättåkra, som de brukade några år. De bor nu i eget hus i Slättåkra kyrkby. Deras dotter Anna är gift med Einar Svensson, Stubbabacka i Asige församling, gick i skolan i Getinge. Trots den långa och dåliga vägen var hon inte frånvarande från skolan en enda dag på 6 år. Anna är född den 5/7 1919. John och Hanna har även en fosterson som heter Knut, som de tog hand om som liten pys, när han miste sin mor.

Amandus Abrahamsson 1937-1950.

Under första världskriget kom Amadeus Abrahamsson, född den 23/10 1888 i Gunnarsjö församling, Älvsborgs län, till Fröllinge som skogsarbetare. Han såväl som många andra som kom till Fröllinge trivdes bra, stannade kvar och gifte sig med en flicka från bygden, torpartösen Hulda Maria född på Märkesdal dagen före julafton 1893, som yngsta dotter till torparen Severin Johansson i hans andra äktenskap. Att efter en tids anställning på en gård som lantarbetare (statare) som det hette tidigare eller skogshuggare, bli torpare betraktades som ett avancemang och en premiering för gott utfört arbete. Efter att ha varit diversearbetare ett antal år på Fröllinge övertog Amandus torpet Fästampen 1937 och som han innehade i 13 år. Amandus och Hulda hade fyra barn:

Ebbe Margareta	född den 22 juni	1915
Karl Axel Gösta	född den 1 januari	1919
Stig Åke	född den 3 februari	1922
Allan Verner	född den 11 oktober	1926.

Amandus och Hulda lämnade torpet 1950 och flyttade till Harplinge, där Amandus hade diverse arbeten. Han är numera död liksom hustrun Hulda Maria. Dottern bor i Göteborg och sönerna i Halmstads kommun.

Ernst Nilsson 1950-1953.

Den siste torparen på Fästampen stannade där bara i tre år. Det var lantarbetaren Ernst Nilsson. Han behöll sin tjänst som djurskötare på Tronarps gård i Kvibille det första halvåret och färdades dagligen med cykel mellan denna och torpet. Hans Hustru hette Isabella och deras son Karl.

Första året de bodde på Fästampen blev vädret vid jultiden så besvärligt att Ernst inte kunde cykla från Tronarp till Fästampen utan måste övernatta på förstnämnd plats. Hustrun var alltså ensam på torpet med sonen. Under natten väcktes hon av ett underligt ljud från vinden. Isabella steg upp i vindstrappan och stack upp huvudet genom luckan samt framsade för säkerhets skull en besvärjelse. Det kunde ju vara ett spöke. På morgonen sedan det blivit ljus blev hon upp på vinden för att ta reda på vad som stört hennes nattsömn. Det visade sig att ljudet kommit därav att en liten råtta råkat slinka in i en tomflaska och bringat denna i rullning. Isabella var aldrig rädd. Hon är stor och stark samt arbetade ofta tillsammans med maken i skogen. När detta hände under kafferansoningens tid fick Isabella i egenskap av skogsarbetare extra tilldelning.

Ernst Nilsson frånträdde torpet 1953, då han övertog ett jordbruksarrende i Simlångsdalen.

Denna skrift utgör ingen släktforskning, utan endast uppgift på de som under årens lopp innehåft torpet Fästampen (Skoghult). Det finnes kanske barn, barnbarn och barnbarnsbarn till de olika innehavarna som har intresse att forska vidare. Jag har inte ingått närmare på personnamnen i de olika grenarna, utan det som omnämnts får utgöra endast som ett axplock och en fingervisning till de som vill göra fullständig släktforskning.

Eric Mossberger.

De sex ägarna till Fästampen

1821-1858	Johannes Pålsson
1858-1872	Peter Johansson
1872-1924	Anders Petter Johansson
1924-1937	John Andersson
1937-1950	Amandus Abrahamsson
1950-1953	Ernst Nilsson